MITRA Upakram

Mind In Training for Right Awareness

Joint activity of Education Department, Government of Maharashtra and Vipassana Research Institute.

Report on Anapana training program conducted in the month of September 2020.

Table of Contents

1. **Synopsis** **1**
    - 1.1 Background 1
    - 1.2 Pilot Study 1
    - 1.3 Program for all of Maharashtra 2
    - 1.4 Attending a 10 Day Vipassana course 2
    - 1.5 Feedback Analysis 3
    - 1.6 Way Forward 4
2. **Analysis of Feedback** **7**
3. **Annexure 1** **16**
4. **Annexure 2: Circular dated 27th January 2012** **17**
5. **Annexure 3: Circular dated 14th September 2020** **25**
6. **Annexure 4: Message from Commissioner of Education** **28**
7. **Annexure 5: Sample Feedback Form** **29**
8. **Annexure 6: Marathi Pamphlet** **33**
9. **Annexure 7: English Pamphlet** **34**

1. Synopsis

1.1. Background

MITRA Upakram (Mind In Training for Right Awareness) is a joint activity of Education Department, Government of Maharashtra and Vipassana Research Institute Dhammagiri, Igatpuri, Nasik. Started with the issuance of circular. dated 27th January 2012started this activity for all children studying of 5th and higher standards in all schools of Maharashtra. This program is found to be mentally and intellectually beneficial for students. Thereafter time to time number of circulars were issued to resolve the difficulties in implementing this activity.

In present situation of COVID19 pandemic everyone is passing through tough time. To face such circumstances apart from health keeping peaceful and balanced mind is very essential. Young children as well as adult and young students are passing through tensions and fear there by facing very difficult time. To face such situation and to get confidence Anapana meditation will be very helpful.

Considering this under MITRA Upakram Education Department in association with Vipassana Research Institute arranged online Anapana meditation for all Head Masters and teachers in primary and secondary schools of state similarly all divisional Dy Director, primary and secondary Education Officer, Dy Education Officer, Block Education Officer, Extension Officer, Kendra Pramukh as well as Principal and other officers of DIET etc. Along with this detail analysis of feedback and various circulars and message used to reach out

1.2. Pilot study

Nasik and Pune districts were taken as pilot for online Anapana training and conducted on 3rd and 5th September 2020 between 7 am and 9 am for officers and teachers respectively. Training module were as follows: -

1. Introduction
2. Speech by senior officer from Education Department
3. 70 min Anapana meditation training
4. 13 min documentary
5. Speech by representative of Vipassana Research Institute.

Google form drafted to facilitate registration for training. Training conducted with

combination of WebEx and YouTube channel. Total registration was 15000 and on the basis of YouTube live view actual participation were 7200.

1.3. Program for all of Maharashtra

On seeing the response of 3rd and 5th September it was decided to provide similar training to teachers and officers from all districts in Maharashtra. Accordingly, with initiative of Commissioner (Education), Government of Maharashtra, it was decided to conduct online Anapana training program on 24th and 25th September 2020 between 7 am and 9 am. Training conducted with combination of WebEx for panelist and for participants YouTube channel. Total registration was 2.05 lac and on the basis of YouTube live view actual participation were 91000. Above recording was immediately uploaded on YouTube and for both view within 48 hours reached to 3.0 lac.

Refer Table 1 in Annexure 1 (pg. 18)

1.4. Attending 10-day Vipassana course

To take MITRA Upakram in its right spirit and entirety it is very essential that all teachers complete 10-day Vipassana course and first get benefitted by himself and understanding the technique properly. From the data of registration around 11456 teachers and officers have completed course.

Refer Table 1 in Annexure 1 (pg. 18)

Similarly, from the analysis of feedback those wants to attend course is as follows: -

To attend course	Count	Percentage
Yes	5277	50
No	1436	13
Not Sue	3807	35
No Reply	240	2
Total	**10760**	**100**

1.5. Feedback Analysis

Just before closing of program online feedback form was made available providing pin pointed queries. (Sample form is attached with this report).11456 participants have provided valuable feedback. The feedback form designed to have provision for both descriptive as well as multiple choice questions with scope for adding their own choice. Feedback is provided by teachers from all districts with maximum from Mumbai BMC to minimum Wardha. Detail analysis of feedback is attached with this report however few questions and its feedback is as follows: -

a. Common suggestions: -

1.1 There should be daily practice of Anapana.
1.2 To conduct session online or by sending video.
1.3 Can take Anapana during (परिपाठ) assembly.
1.4 Arrange teacher & student trainings.
1.5 Motivate students to do Anapana.

b. Students practice Anapana in your School: -

Remark	Number of School	Percentage
Yes	4181	39
No	6050	56
Not Sure	529	5
Total	10760	100

c. Frequency of Anapana practice: -

Frequency	Number of Schools	Percentage
Twice every day	1263	30
Once every day	1730	41
Twice a week	791	19
Once a week	260	6
Other and no reply	137	3

d. Reasons for not practicing Anapana

Reason	Number	Percentage
No MITRA trained teacher	4031	67
1-4 School	1050	17
Require training from MITRA team	887	15
Practicing other type of technique	437	7
Non-availability of time	390	6
Need letter from EO	310	5
Misunderstanding about the technique	293	5

1.6. Way Forward

For teachers and officers

Around 2.05 lac teachers and officers registered and 91000 has participated in this online Anapana training and view of about 3.0 lac on YouTube within 48 hours. It indicates that those couldn't participate in live training many of them gone through training on YouTube. Mm registration from Mumbai BMC with 71% and minimum was Mumbai DYD with 10% of total teachers. However, considering teachers strength in State is around 7 lac and as suggestion from many teachers it is proposed to arrange similar training with focus on less participating distracts and taluka. This process may have to continue till reach to a critical mass of about 80% gets trained. Start with similar program will be arranged district wise having least participation. Daily two sessions will be arranged providing two sessions on different dates for each district. Thereafter again review will be taken and on the basis of participation similar training will be arranged even at Taluka wise.

For students

As regards training and practice by students, the trained teacher as above is competent to give training as well as for conducting practice session there by students will get training and will be able to practice. In present situation not able to assemble students physically due to COVID19 pandemic it is essential to use the IT infrastructure of Education Department like virtual class room, google class room, DIKSHA and similar platform as well as wherever possible communication instruments of students and parents. However wherever required the volunteer of Vipassana Research Institute would extend all kind of support.

Attending 10 day Vipassana courses

From above it is clear that large number of teachers and officers wants to attend course. To facilitate few seats may be 10% can be made available in each course in Vipassana center across Maharashtra. Even in near future as situation becomes normal special courses for teachers can be arranged at convenient locations.

MITRA Upakram Cell at MSCERT

To create proper mechanism of communication and making all information about MITRA Upakram to teachers and officers it is suggested that a cell may please be constituted at MSCERT office Pune or may be at any convenient location. To start with it can manned by VRI volunteers.

---x------------x---

2.Analysis of Feedback

(Feedback Link: https://tinyurl.com/y2lepj6h)

2.1 Satisfaction Chart

Feedback from teachers about Anapana Meditation
Total feedback processed = 10,760
Teachers who were happy with the meditation = 10,758
Teachers who were not happy = 2

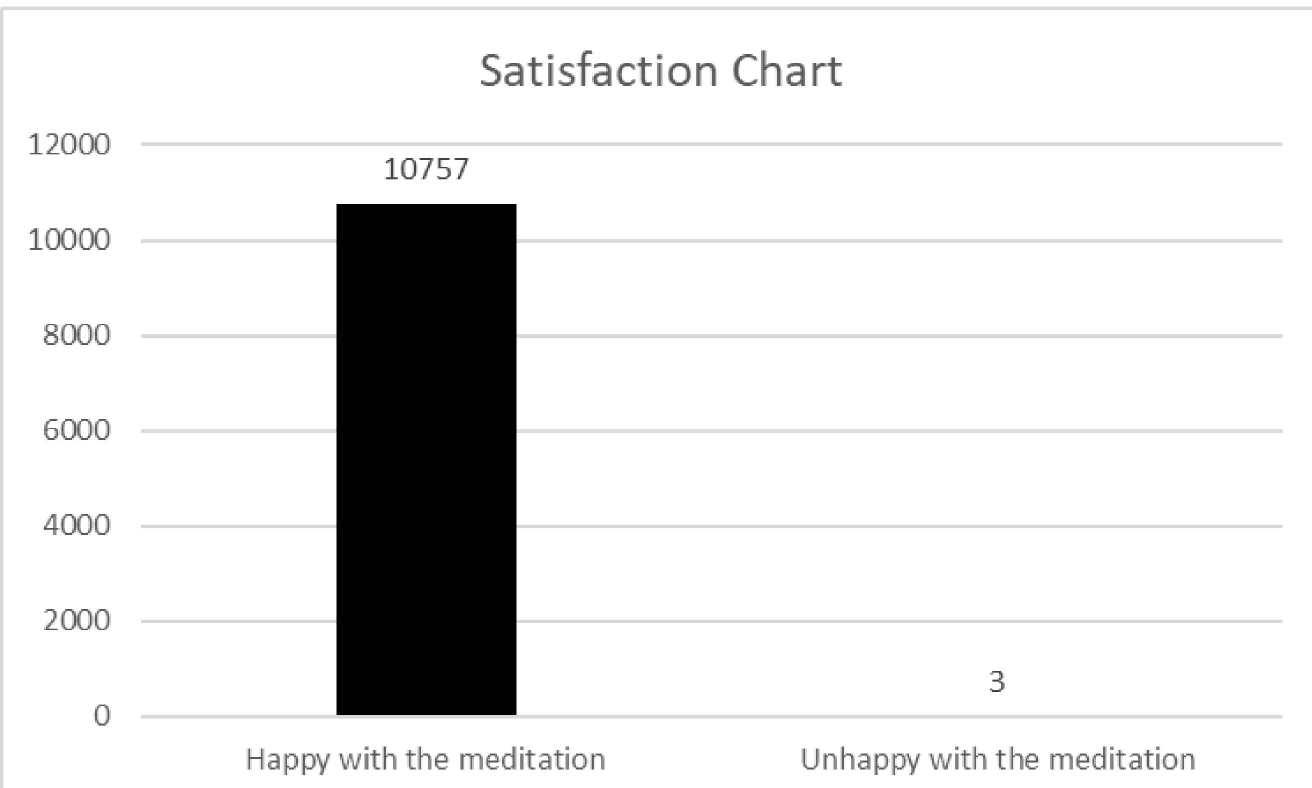

2.2 Suggestions from teachers: What can be done so that maximum students get benefited by this meditation?

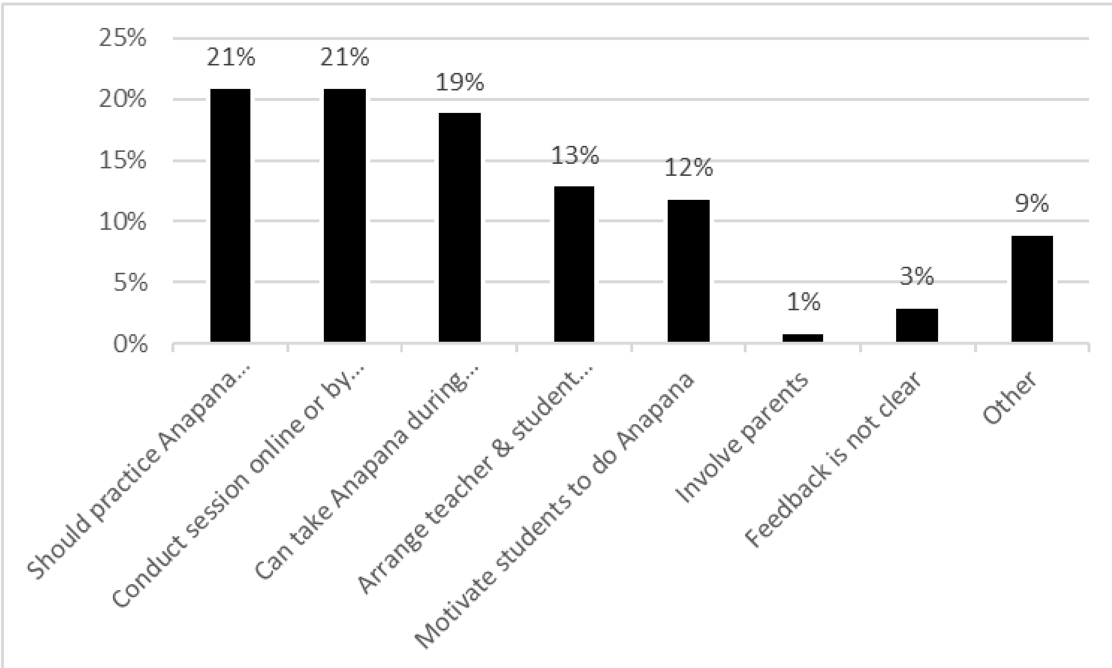

1. Common Suggestions got from teachers (X – Axis)

- Should practice Anapana daily/regularly
- Conduct session online or by sending video
- Can take Anapana during prayer/assembly
- Arrange teacher & student trainings
- Motivate students to do Anapana
- Involve parents
- Feedback is not clear
- Other

2. Some other suggestions got from teachers

- Teachers to do first and then implement in school (can keep some compulsory certification for teachers)
- Involve parents - give them this meditation experience, do during parent meeting etc
- Include in time table
- Include in syllabus - make it compulsory

- Can do on every Saturday
- Conduct via TV (eg DD Sahyadri Marathi on Sunday), Radio etc
- Select group of students who are interested and show changes in them
- Create concise module of 5-6 minutes for daily practice and 1-2 minute module for refreshing
- during recess/class
- Use apps like Mitra Daily Practice and MitraUpakram
- In Junior College during PT lecture it can be implemented
- Take feedback after 6 months
- Prepare training in game form ie make it more interesting and appealing to students
- Arrange more webinars like this

2.3 Are you interested in doing 10 day Vipassana Course?

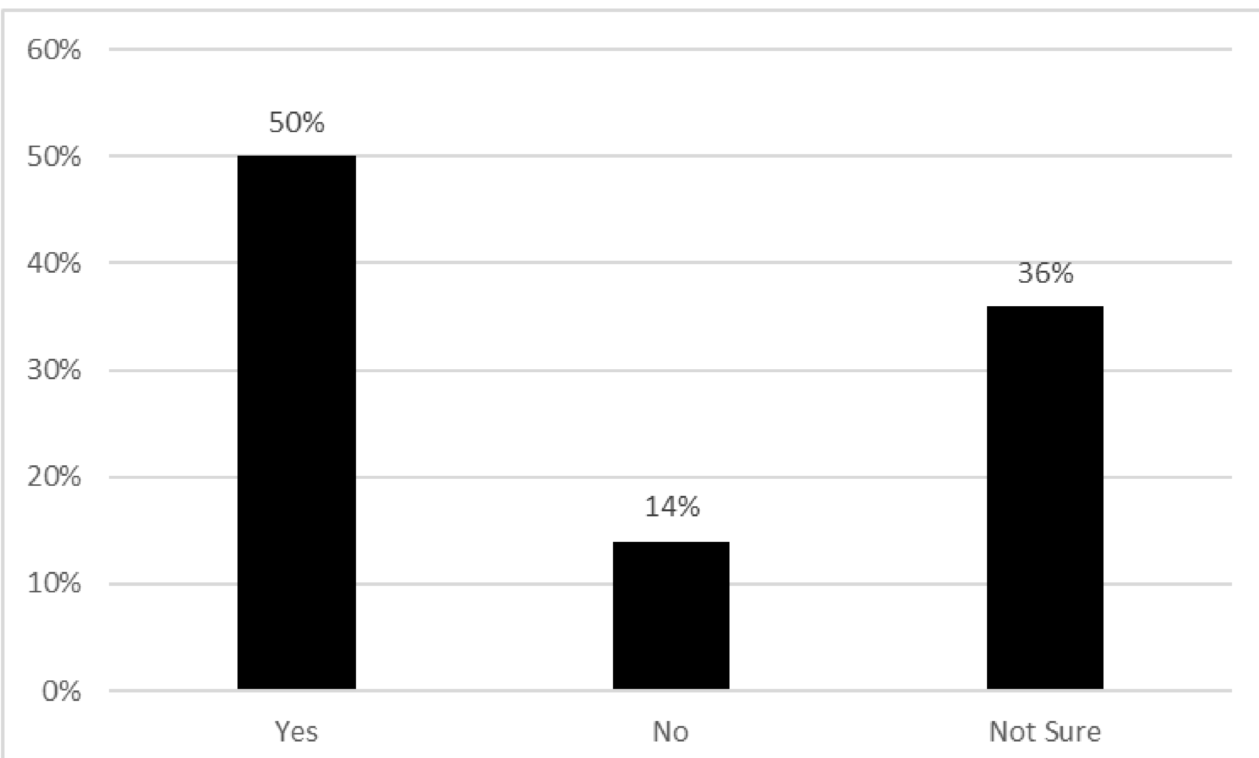

2.4 Have you done 10-day Vipassana Course?

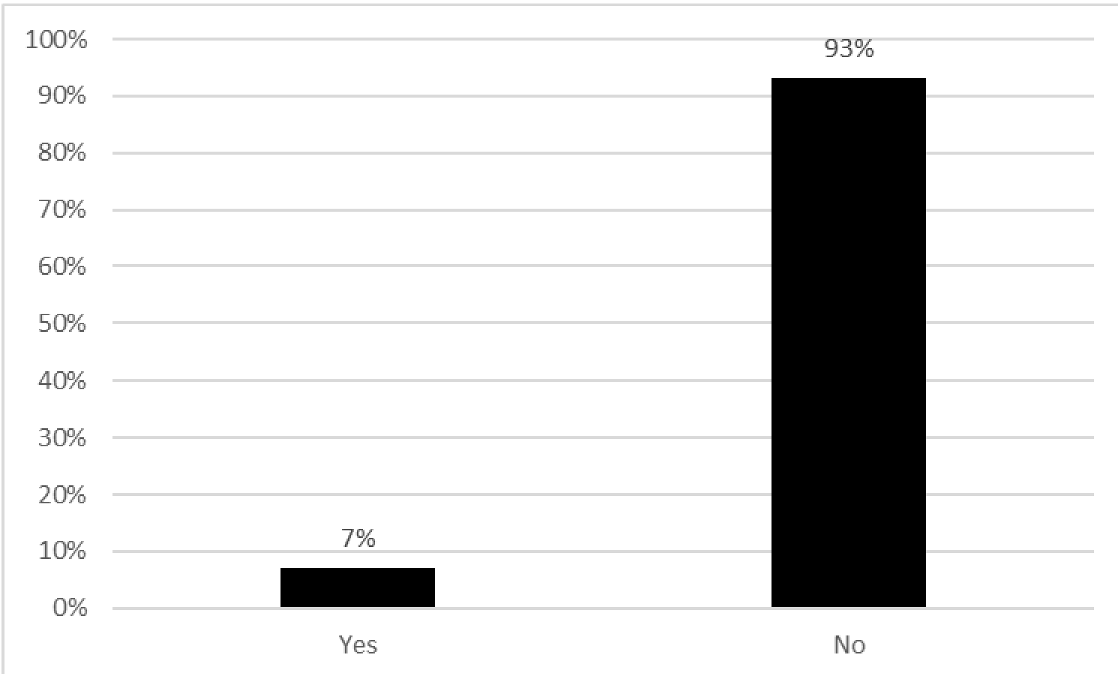

2.5 No. of 10-day Vipassana Courses you have done

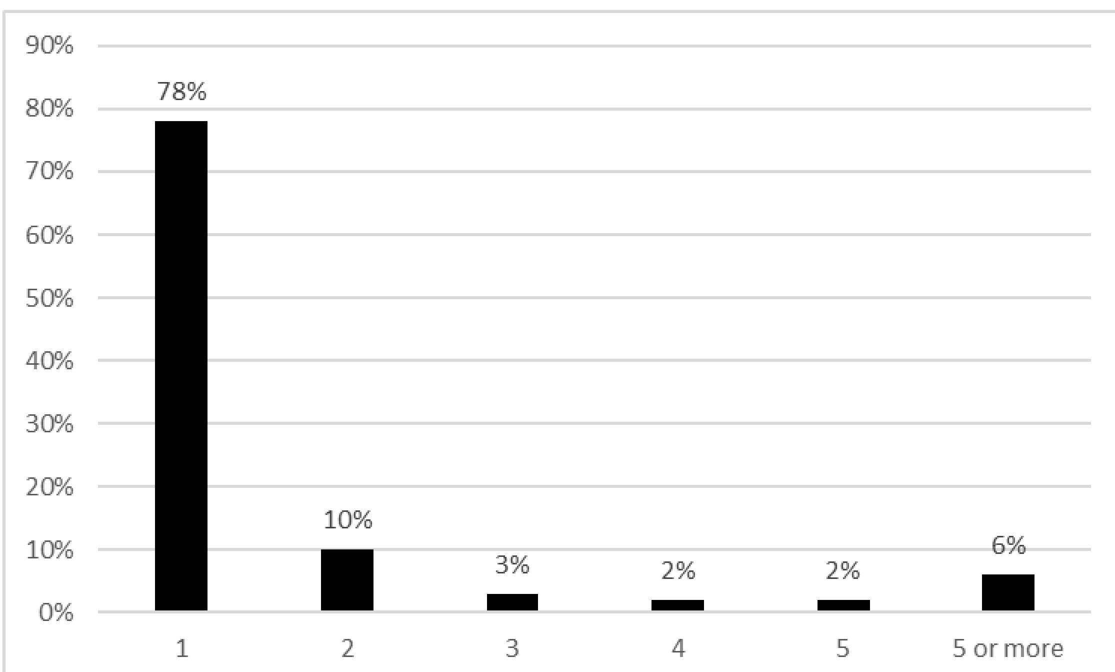

2.6 Have You Completed 70-minute Anapana Training before?

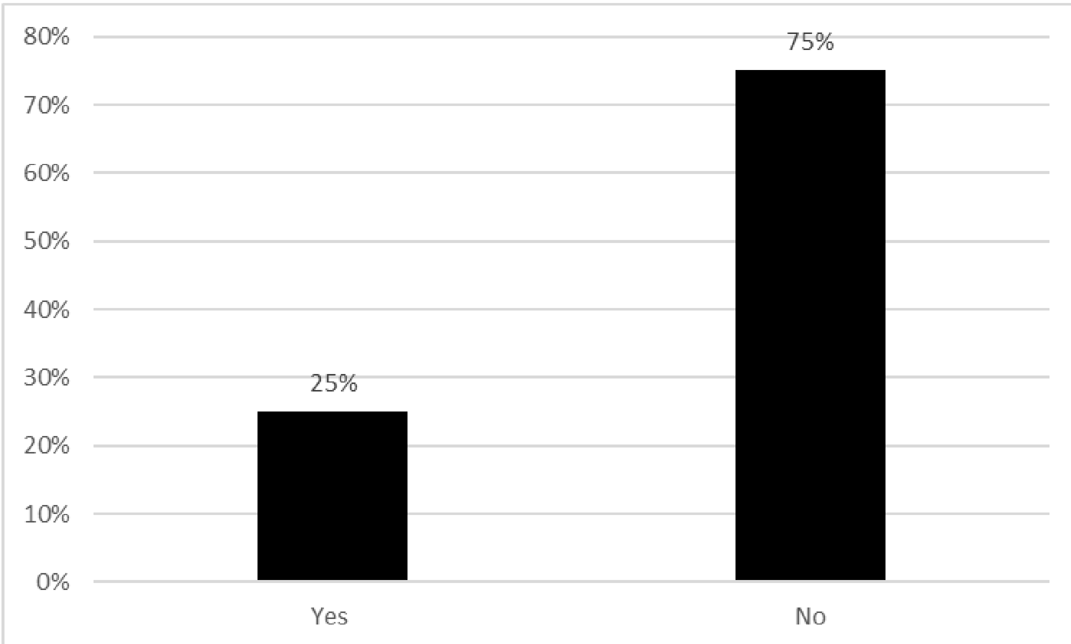

2.7 Have any other teachers from your school completed Anapana Training before?

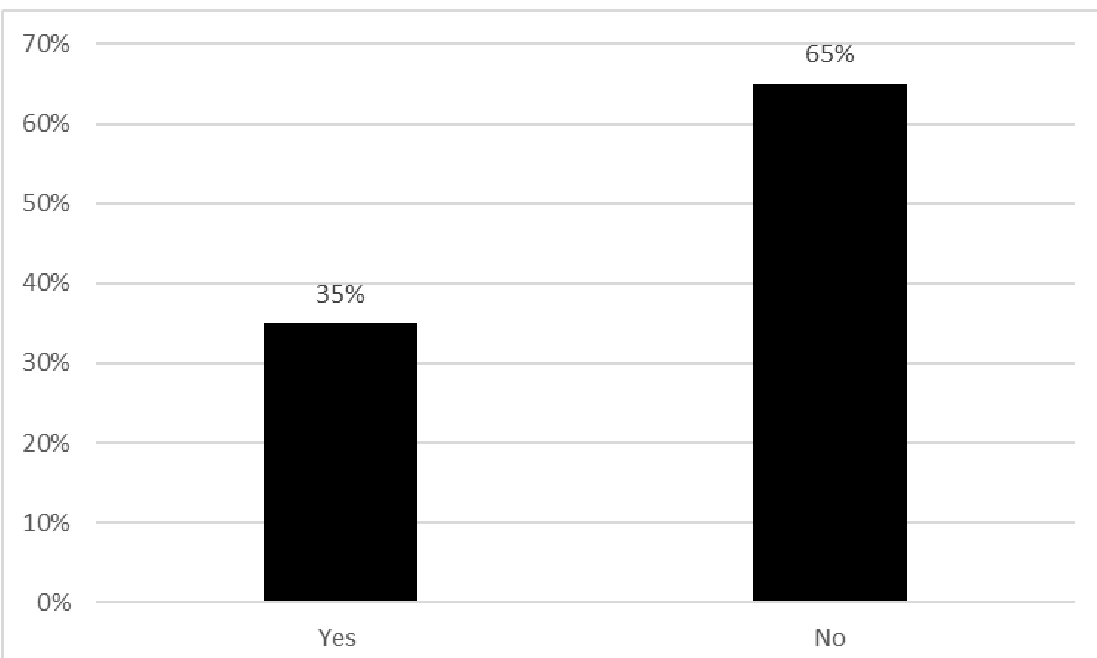

2.8 Are students practicing Anapana in your school?

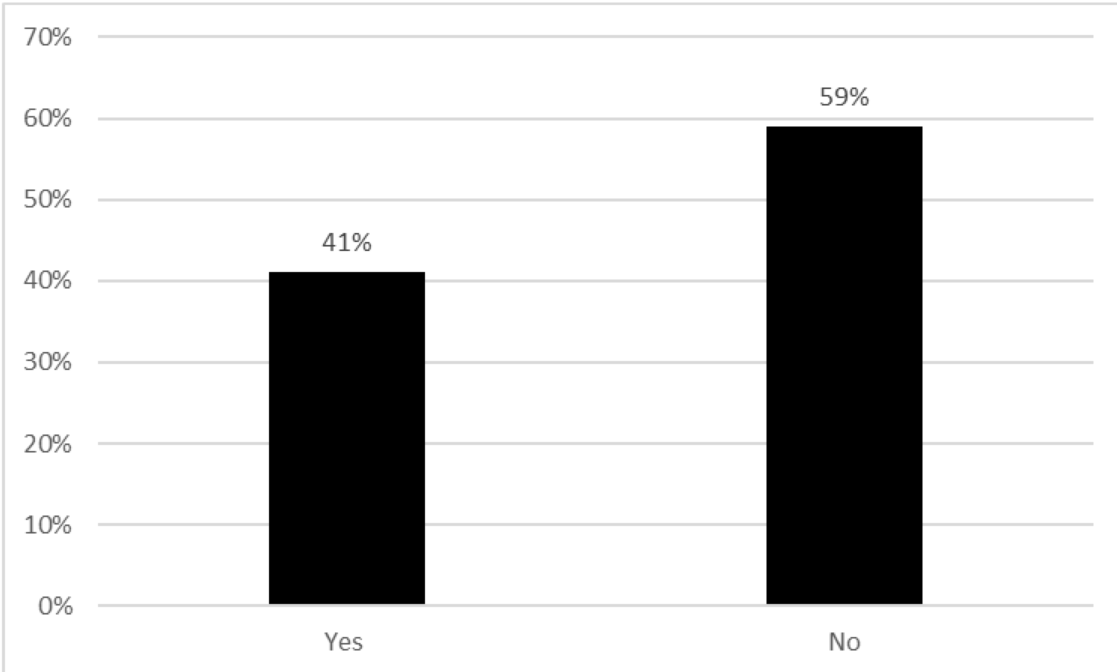

2.9 At what frequency is Anapana practiced?

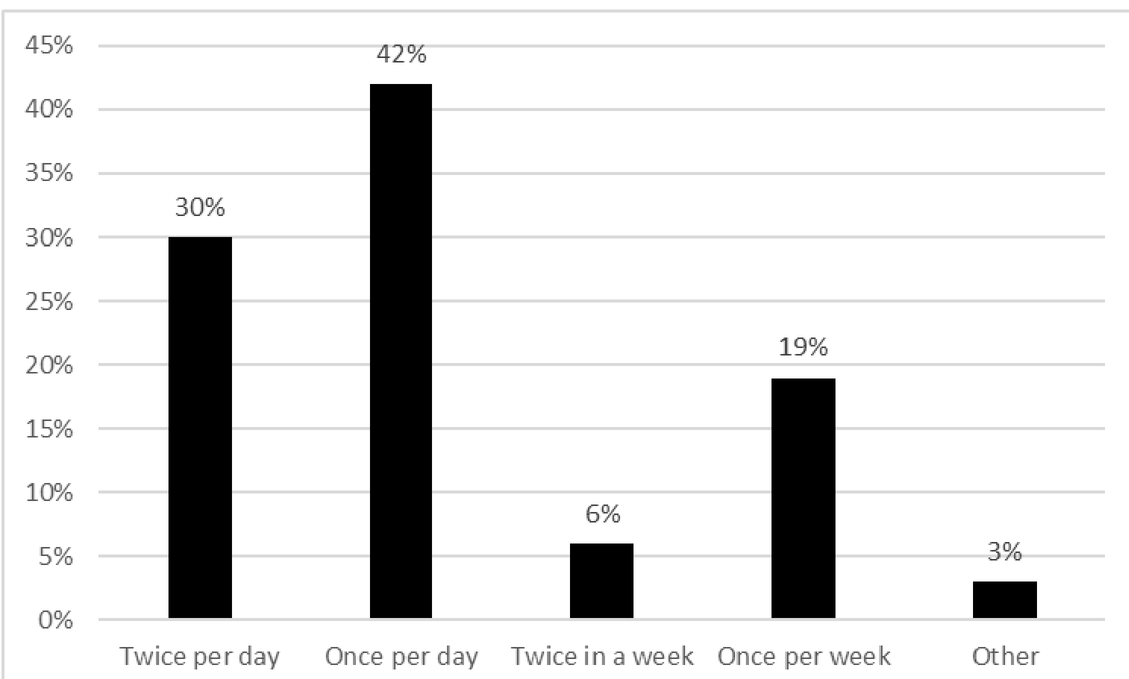

2.10 What are the reasons for less than twice a day

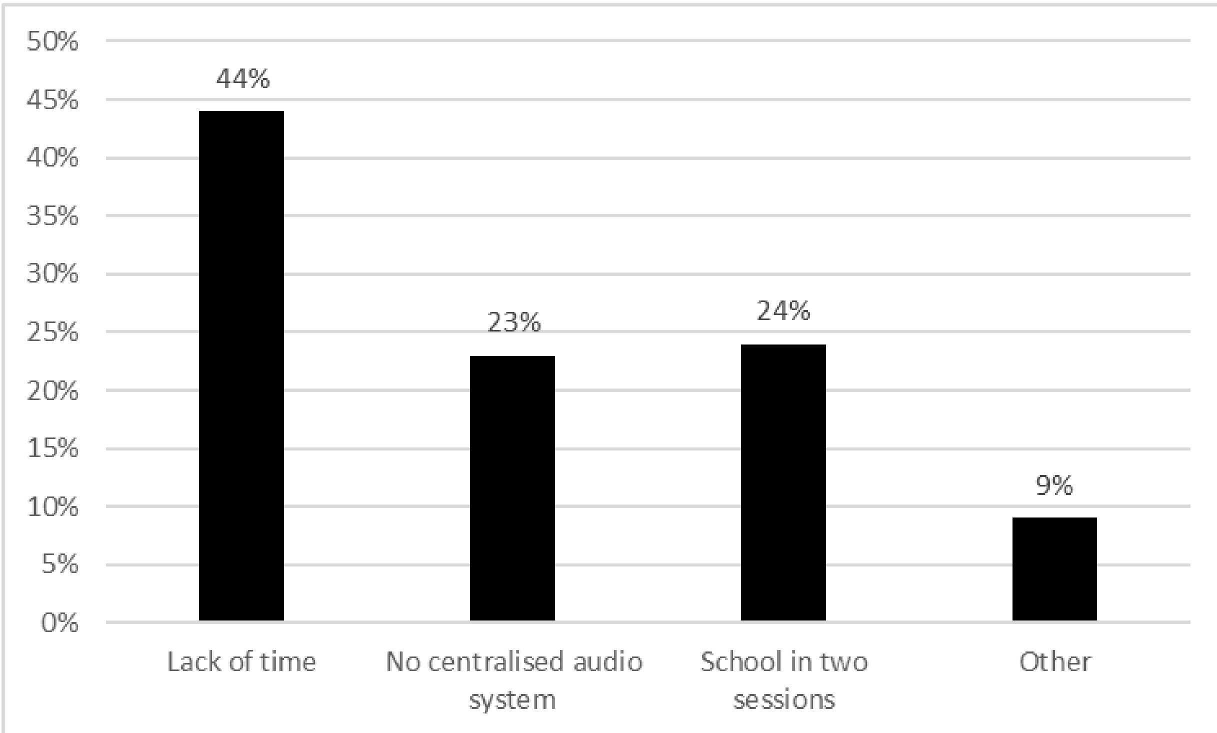

2.11 What is the difficulty in practicing Anapana in your school?

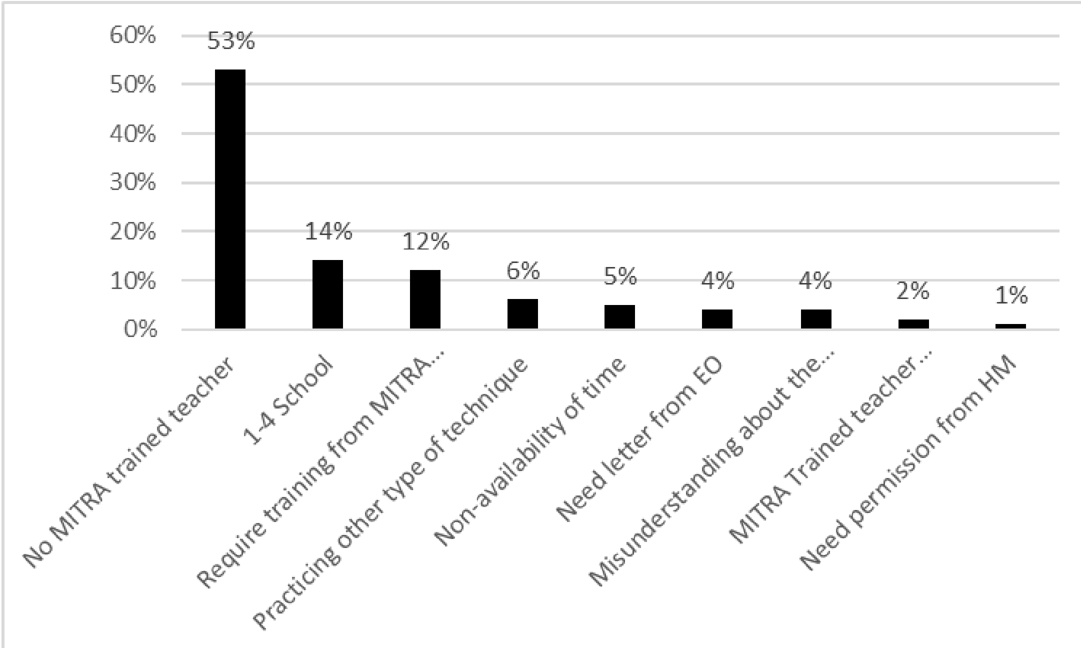

Reasons (x axis)

- No MITRA trained teacher
- 1-4 School
- Require training from MITRA team
- Practicing other type of technique
- Non-availability of time
- Need letter from EO
- Misunderstanding about the technique
- MITRA Trained teacher retired/transferred
- Need permission from HM

2.12 District wise breakup of teachers who gave the feedback

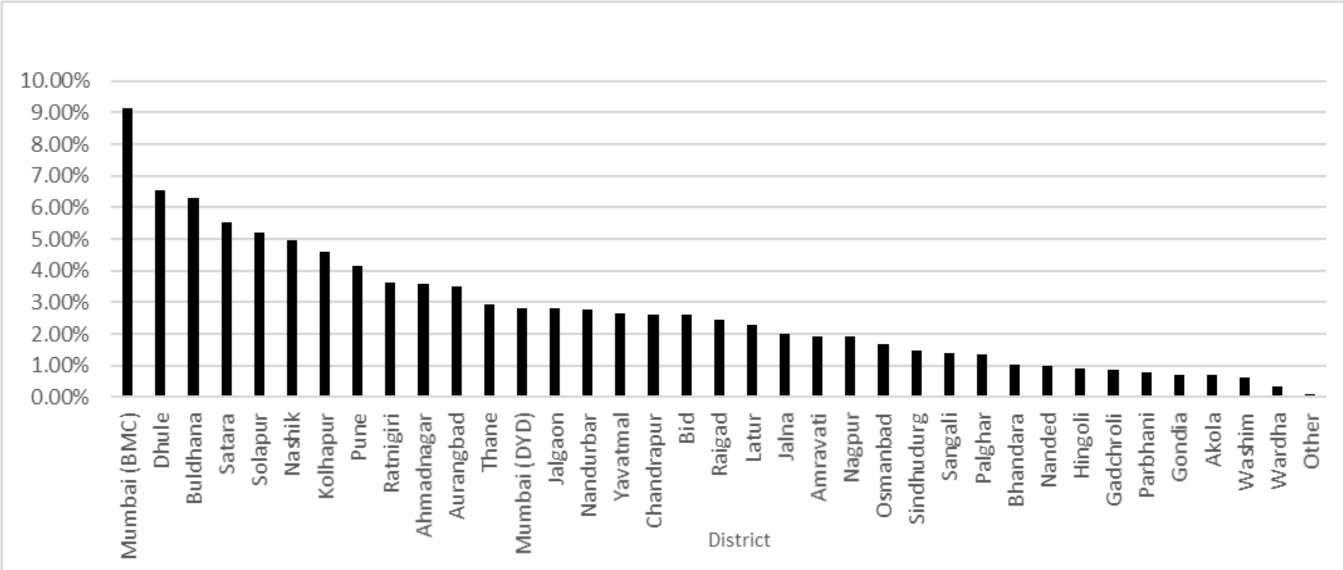

District	Percentage
Mumbai (BMC)	9.15%
Dhule	6.55%
Buldhana	6.31%
Satara	5.53%
Solapur	5.21%
Nashik	4.96%
Kolhapur	4.61%
Pune	4.15%
Ratnigiri	3.64%
Ahmadnagar	3.58%
Aurangbad	3.49%
Thane	2.93%
Mumbai (DYD)	2.83%
Jalgaon	2.80%
Nandurbar	2.78%
Yavatmal	2.64%
Chandrapur	2.63%
Bid	2.62%

District	Percentage
Raigad	2.44%
Latur	2.29%
Jalna	1.99%
Amravati	1.92%
Nagpur	1.91%
Osmanbad	1.69%
Sindhudurg	1.48%
Sangali	1.40%
Palghar	1.37%
Bhandara	1.04%
Nanded	1.00%
Hingoli	0.90%
Gadchroli	0.88%
Parbhani	0.78%
Gondia	0.71%
Akola	0.71%
Washim	0.64%
Wardha	0.34%
Other	0.09%

Annexure 1

Sr No	District	Registration	Total Teachers	% of registration over total teachers in district	Number of registered teacher attended 10 day course
1	MUMBAI (BMC)	16267	22751	72	724
2	BULDHANA	12749	17942	71	606
3	DHULE	9438	14408	66	526
4	RATNIGIRI	7200	12844	56	471
5	SOLAPUR	17435	31011	56	579
6	YAVATMAL	9197	18855	49	329
7	SATARA	8173	20111	41	381
8	BHANDARA	3030	8129	37	358
9	GADCHROLI	3315	9255	36	144
10	KOLHAPUR	8750	25419	34	410
11	SINDHUDURG	2310	6726	34	83
12	AMRAVATI	5488	18974	29	343
13	JALNA	3966	14488	27	272
14	OSMANBAD	3182	11697	27	178
15	SANGALI	4729	18197	26	260
16	WASHIM	2297	8835	26	126
17	NANDURBAR	2761	11694	24	130
18	PARBHANI	3324	14169	23	186
19	HINGOLI	1864	8547	22	129
20	LATUR	4537	20777	22	277
21	NAGPUR	7717	35757	22	475
22	AURANGBAD	6750	32924	21	387
23	CHANDRAPUR	3405	15922	21	139
24	RAIGAD	4374	20983	21	156
25	BID	4308	23220	19	229
26	GONDIA	1853	9938	19	155
27	NASHIK	7787	41224	19	387
28	JALGAON	4780	26697	18	265
29	AKOLA	2238	12967	17	161
30	AHMADNAGAR	4785	32891	15	147
31	NANDED	3607	24490	15	184
32	WARDHA	1402	9127	15	84
33	PALGHAR	3159	22329	14	99
34	PUNE	10122	70635	14	434
35	THANE	5814	49898	12	343
36	MUMBAI (DYD)	3977	40114	10	173
37	OTHER				45
	Total	**206090**	**783945**	**26**	**10375**

Annexure 2

राज्यातील सर्व प्राथमिक व माध्यमिक
शाळांमध्ये मित्र उपक्रम कार्यान्वित करणे

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन परिपत्रक क्र. संकीर्ण २०११(२९६/११)/माशि-३
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक २७ जानेवारी २०१२.

परिपत्रक

शासन परिपत्रक क्र. संकीर्ण २०११/२९६/११ माशि-३ दि. ५ ऑक्टोबर २०११ नुसार राज्यातील सर्व प्राथमिक व माध्यमिक शाळांतून आनापान साधना वर्ग सुरु करण्याचे आदेश निर्गमित करण्यात आले आहेत. सदरचा कार्यक्रम राज्यातील सर्व इयत्ता ५ वी ते १० वी पर्यंत शिकणा-या विद्यार्थ्यांच्या मानसिक व बौध्दिक वाढीकरीता उपकारक ठरणार असल्याने त्यास परिचित नावाने संबोधण्याची गरज निर्माण झाली आहे. त्यानुसार उपरोक्त परिपत्रकाप्रमाणे विहित केलेल्या आनापान साधना वर्गास यापुढे 'मित्र उपक्रम' MITRA (Mind In Training for Right Awareness) या नावाने संबोधण्यात येईल. मित्र उपक्रम हा कार्यक्रम महाराष्ट्र शासनाच्या विविध विभागांतर्गत येणा-या सर्व शासकीय शाळा, अनुदानित शाळा, बी.एड., डी.एड. कॉलेज व मान्यता प्राप्त शाळा तसेच आदिवासी विभागांतर्गत येणा-या शासकीय आश्रम शाळा, अनुदानित आश्रमशाळा व वसतिगृह व सामाजिक न्याय द्वारा संचालित शासकीय निवासी शाळा, अनुदानित शाळा व वसतिगृहे इत्यादी मध्ये राबविण्यात येईल. मित्र उपक्रमाची विविध स्तरावरील समित्यांची रचना व कार्यकक्षा याबाबतचा तपशिल पुढीलप्रमाणे राहील.

राज्यस्तरीय समिती

१	राज्य प्रकल्प संचालक, म.प्रा.शि.प.	अध्यक्ष
२.	संचालक, प्राथमिक शिक्षण	सदस्य
३.	संचालक, म.रा.शै.सं.प्र.परिषद	सदस्य
४.	अध्यक्ष, म.रा.मा.व उ.मा.शि.मंडळ	सदस्य
५.	संचालक, सामाजिक न्याय विभाग	सदस्य
६.	आयुक्त, आदिवासी विकास विभाग	सदस्य
७.	उप आयुक्त, शिक्षण, मुंबई महापालिका	सदस्य
८.	संचालक, नगरपालिका प्रशासन	सदस्य
९.	आयुक्त, महिला व बाल कल्याण	सदस्य
१०.	श्री. ज. मो. अभ्यंकर, निवृत्त राज्य प्रकल्प संचालक	सदस्य
११.	श्री. एस. एम. शिंदे, सह आयुक्त, मुंबई महापालिका	सदस्य
१२.	श्रीमती प्रिती डेंडिया, घाटकोपर, मुंबई	सदस्य
१३.	विपश्यना संस्थेचे तीन प्राचार्य प्रतिनिधी	सदस्य
१४.	संचालक, माध्यमिक शिक्षण	सदस्य-सचिव

राज्य समितीची कामे

१. मित्र उपक्रम कार्यान्वित आणण्यासाठी कमीत कमी एक वेळ १० दिवसांचा विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण केलेल्या शाळानिहाय शिक्षकांची तसेच कमीत कमी तीन विपश्यना शिबीर पूर्ण केलेल्या अन्य साधकांची जिल्हा व तालुकानिहाय यादी प्राप्त करुन साधन व्यक्ती म्हणून ते आपल्या कार्यक्षेत्रातील शाळेत मित्र उपक्रम कार्यान्वित आणण्यास तयार असल्याबद्दलचे त्यांचेकडून संमतीपत्र मिळविणे.

२. अशा साधन व्यक्तींसाठी जिल्हानिहाय मित्र उपक्रम कार्यवाहीत आणण्याच्या दृष्टीने प्रशिक्षणाचा व दरवर्षीच्या उद्बोधन वर्गाचा आराखडा तयार करणे व प्रत्यक्ष प्रशिक्षण आयोजनाचा कार्यक्रम तयार करणे.

३. प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षकांच्या सध्या चालू असलेल्या सेवापूर्व व सेवांतर्गत प्रशिक्षण अभ्यासक्रमात विपश्यना अभ्यासक्रम अंतर्भूत करणे व या एकात्मिक अभ्यासक्रमास सक्षम प्राधिकाऱ्यांची मंजूरी मिळविणे.

४. सर्व अध्यापक विद्यालयातील प्रथम वर्षातील विद्यार्थ्यांना अनिवार्य असलेल्या १५ दिवसांच्या निवासी शिबीरात पहिले १० दिवस विपश्यना अभ्यासक्रम व त्यापुढील ५ दिवसांत त्यांचे नियमित अभ्यासक्रमातील १० उपक्रम घेण्याबाबतचा सुधारित कार्यक्रम म. रा. शै. सं. व प्र. परिषदेकडून मान्य करुन घेणे. तसेच अध्यापक विद्यालयातील सर्व शिक्षकांना विद्यार्थ्यांबरोबर विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यास प्रवृत्त करणे.

५. विपश्यना रिसर्च इन्स्टिटयूट / विपश्यना इंटरनॅशनल ॲकेडमी, धम्मगिरी, इगतपुरी येथील अथवा अन्य केंद्रावर विशेष शिबीर आयोजित केलेल्या विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण करणाऱ्या शिक्षकांनी वरिष्ठ वेतन श्रेणीकरिता लागणारी सेवांतर्गत प्रशिक्षणाची अट पूर्ण केली असे समजण्याचा शासनादेश काढण्यासाठी शालेय शिक्षण विभागाकडे प्रस्ताव पाठविणे व मंजूरीकरिता पाठपुरावा करणे.

६. प्रत्येक शैक्षणिक वर्ष अखेर प्रत्येक जिल्हयातील किमान १०० शाळांना प्रत्येकी किमान दोन शिक्षक उपलब्ध होतील अशा तऱ्हेने विपश्यना अभ्यासक्रमावरील निवासी विशेष शिबीराचा कार्यक्रम त्यांच्या पर्यवेक्षीय अधिकाऱ्यांसह आखणे. विपश्यना संस्थेच्या राज्यातील २७ केंद्राच्या मदतीने जिल्हयातील सर्व आवश्यक सुविधा असलेल्या निवासी शैक्षणिक संस्थांतून १५ एप्रिल ते १५ जून, या कालावधीत विपश्यना विशेष शिबीरांचे आयोजन करणे. मित्र उपक्रमाच्या प्रत्यक्ष कार्यवाहीचे एक दिवसीय प्रशिक्षण या शिबीरास जोडून आयोजित करणे. विपश्यना अभ्यासक्रम शिबीरास उपस्थित राहणाऱ्या शिक्षकांना व पर्यवेक्षीय अधिकाऱ्यांना प्रवास खर्च देय ठरविणे व निवास, भोजन, प्रशिक्षण इत्यादींवरील खर्च संबंधित शैक्षणिक संस्थेला परस्पर अदा करण्याबाबत शालेय शिक्षण विभागाकडून आदेश प्राप्त करणे.

७. प्रत्येक जिल्हयातील विविध प्रकारच्या शाळांशी संबंधित विभागातील किमान २० वरिष्ठ पर्यवेक्षीय अधिकाऱ्यांसाठी तसेच राज्यस्तरीय पर्यवेक्षीय अधिकाऱ्यांसाठी विपश्यना अभ्यासक्रमांतर्गत शिबीरांचा कार्यक्रम आखणे व त्यानुसार कार्यवाही करणे. विपश्यना रिसर्च इन्स्टिटयुट च्या सर्व केंद्रातील शिबीरामध्ये सदरच्या पर्यवेक्षीय अधिकाऱ्यांना प्राधान्याने प्रवेश मिळवून देणे.

८. अधिकारी व शिक्षकांचे विपश्यना शिबीर, शाळापातळीवरील मित्र उपक्रमाचे प्रशिक्षण व प्रत्यक्ष आयोजन, उपक्रम कार्यवाहीचे पर्यवेक्षण, मूल्यमापन व प्रत्याभरण आदि बाबतचा कृति कार्यक्रम तयार करणे.

९. जिल्हा, तालुका व शाळापातळीवरील समित्यांची शासनाच्या व व्ही.आय.ए. यांच्या मार्गदर्शनाप्रमाणे स्थापना करणे, त्यांची कामे निश्चित करणे व प्रत्येक पातळीवर सर्व प्रकारच्या पत्रव्यवहारास तसेच कार्यपूर्ती अहवालास जबाबदार असणारी प्रभारी व्यक्ती निश्चित करणे.

१०. राज्य पातळीवर स. प्रा. शि. परिषदेत सर्व शिक्षा अभियानांतर्गत एक सहसंचालक - मित्र उपक्रम चे पद निर्माण करण्याचा प्रस्ताव केंद्र शासनाकडे पाठविणे व मंजूरीस्तव पाठपुरावा करणे.

११. जिल्हा पातळीवर समन्वयक (मित्र उपक्रम) या पदाची निर्मिती करण्याचा व करार पध्दतीने नियुक्ती करण्याचा प्रस्ताव कार्यकारी समिती. स. प्रा. शि. प. ला देणे व मंजूरीबाबत पाठपुरावा करणे.

१२. पंचायत समिती पातळीवर कार्यरत विषय तज्ञांपैकी एक पद मित्र उपक्रम तालुका समन्वयक म्हणून वर्गवारित करण्याचा प्रस्ताव कार्यकारी समिती व स. प्रा. शि. प. ला देणे व मंजूरीस्तव पाठपुरावा करणे.

केंद्रावर १५ एप्रिल ते १५ जून पर्यंत विशेष शिबीरात दाखल करुन घेण्याची व्यवस्था करणे व राज्यस्तरीय समितीतील मुद्दा क्र. ६ नुसार कार्यवाही करणे.

५. विपश्यना अभ्यासक्रमाचे शिबीर पूर्ण केलेले शिक्षक व गांव पातळीवरील अन्य इच्छुक साधकांच्या मदतीने संबंधित शाळेत मित्र उपक्रमाची कार्यवाही सुरु करणेस मदत करणे.

६. मित्र उपक्रमाची कार्यवाही सुरु करण्यापूर्वी विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण करणाऱ्या शिक्षक व अन्य साधकांचे व्ही. आर. ए. संस्थेच्या प्रतिनिधीमार्फत मित्र उपक्रम प्रशिक्षणाचे आयोजन करणे. याशिवाय प्रशिक्षित शिक्षकांच्या उजळणी वर्गाचे दरवर्षी आयोजन करणे.

७. सर्व शिक्षा अभियानांतर्गत कार्यरत कार्यक्रम अधिकाऱ्यांपैकी एका अधिकाऱ्यांकडे मित्र उपक्रमाची जबाबदारी सोपवून मित्र उपक्रमाच्या कार्यवाहीकरिता त्यास पूर्ण वेळ कार्यरत ठेवणे.

८. जिल्हा पातळीवर समन्वयक (मित्र उपक्रम) असे पद निर्माण करण्याचा प्रस्ताव म.प्रा.शि. प. कडे पाठविणे व मंजूरीबाबत पाठपुरावा करणे. पद मंजूरीनंतर कंत्राटी पद्धतीने नियुक्ती करताना कमीत कमी तीन विपश्यना अभ्यासक्रम शिबीरे पूर्ण केलेल्या व या पदासाठी शैक्षणिक आणि प्रशैक्षणिक अर्हतेबाबतच्या अटी व शर्ती पूर्ण करणाऱ्या व्यक्तींची समन्वयक पदी नियुक्ती करणेची दक्षता घेणे.

९. पंचायत समिती स्तरावर कार्यरत असलेल्या विषय तज्ञांपैकी एका विषय तज्ञाला तालुका मित्र उपक्रम समन्वयक म्हणून नियुक्त करण्याचा प्रस्ताव म.प्रा.शि.प.ला राज्य स्तरीय समिती मार्फत पाठविणे व मंजूरीसाठ पाठपुरावा करणे.

१०. मित्र उपक्रम कार्यवाहीचा आढावा, येणाऱ्या अडचणींबाबत चर्चा व उपाययोजना व प्रमुख विषयांसाठी दरमहा बैठक आयोजित करणे व बैठकीचे इतिवृत्त लिहून त्यांच्या प्रती सर्व संबंधितांना देणे. इतिवृत्ताची प्रत व कार्यक्रम प्रगतीचा अहवाल राज्य समितीला पाठविणे.

११. स्थानिक स्वराज्य संस्थामार्फत दिल्या जाणाऱ्या आदर्श शिक्षक पुरस्काराच्या निकषांत शिक्षकांचे मित्र उपक्रमातील योगदान अंतर्भूत करणे.

१२. शिक्षण विस्तार अधिकारी, गट शिक्षणाधिकारी व अन्य क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांनी त्यांच्या प्रत्येक शाळा भेटी अंती शाळेच्या अभिप्राय नोंदवहीत मित्र उपक्रमाच्या अंमलबजावणीची नोंद घेतली असल्याची खात्री करुन घेणे.

तालुका स्तरीय समिती

१.	गट विकास अधिकारी	-	अध्यक्ष
२.	गट शिक्षणाधिकारी	-	सदस्य
३.	नगरपरिषद, प्रशासन अधिकारी	-	सदस्य
४.	सर्व शिक्षण विस्तार अधिकारी	-	सदस्य
५.	समाज कल्याण निरीक्षक	-	सदस्य
६.	शिक्षण विस्तार अधिकारी (आदिवासी विकास)	-	सदस्य
७.	विपश्यना संस्थेचे दोन प्रतिनिधी	-	सदस्य
८.	ज्येष्ठ शिक्षण विस्तार अधिकारी	-	सदस्य-सचिव

तालुका समितीची कामे

१. मित्र उपक्रम कार्यान्वित आणण्यासाठी कमीत कमी एक वेळ १० दिवसांचा विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण केलेल्या शाळानिहाय शिक्षकांची तसेच कमीत कमी तीन विपश्यना शिबीरे पूर्ण केलेल्या अन्य साधकांची गाव निहाय यादी प्राप्त करुन अशांना साक्षी म्हणून ते आपल्या कार्यक्षेत्रातील शाळेत मित्र उपक्रम कार्यान्वित आणण्यास तयार असल्याबद्दल त्यांचेकडून संमतीपत्र मिळविणे.

केंद्रावर १५ एप्रिल ते १५ जून पर्यंत विशेष शिबीरात दाखल करुन घेण्याची व्यवस्था करणे व राज्यस्तरीय समितीतील मुद्दा क्र. ६ नुसार कार्यवाही करणे.

५. विपश्यना अभ्यासक्रमाचे शिबीर पूर्ण केलेले शिक्षक व गांव पातळीवरील अन्य इच्छुक साधकांच्या मदतीने संबंधित शाळेत मित्र उपक्रमाची कार्यवाही सुरु करणेस मदत करणे.

६. मित्र उपक्रमाची कार्यवाही सुरु करण्यापूर्वी विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण करणाऱ्या शिक्षक व अन्य साधकांचे व्ही. आय. ए. संस्थेच्या प्रतिनिधीमार्फत मित्र उपक्रम प्रशिक्षणाचे आयोजन करणे. याशिवाय प्रशिक्षित शिक्षकांच्या उजळणी वर्गाचे दरवर्षी आयोजन करणे.

७. सर्व शिक्षा अभियानांतर्गत कार्यरत कार्यक्रम अधिकाऱ्यांपैकी एका अधिकाऱ्यांकडे मित्र उपक्रमाची जबाबदारी सोपवून मित्र उपक्रमाच्या कार्यवाहीकरिता त्यास पूर्ण वेळ कार्यरत ठेवणे.

८. जिल्हा पातळीवर समन्वयक (मित्र उपक्रम) असे पद निर्माण करण्याचा प्रस्ताव म.प्रा.शि. प. कडे पाठविणे व मंजूरीबाबत पाठपुरावा करणे. पद मंजूरीनंतर कंत्राटी पध्दतीने नियुक्ती करताना कमीत कमी तीन विपश्यना अभ्यासक्रम शिबीरे पूर्ण केलेल्या व या पदासाठी शैक्षणिक आणि प्रशैक्षणिक अर्हतेबाबतच्या अटी व शर्ती पूर्ण करणाऱ्या व्यक्तींची समन्वयक पदी नियुक्ती करणेची दक्षता घेणे.

९. पंचायत समिती स्तरावर कार्यरत असलेल्या विषय तज्ञांपैकी एका विषय तज्ञाला तालुका मित्र उपक्रम समन्वयक म्हणून नियुक्त करण्याचा प्रस्ताव म.प्रा.शि.प.ला राज्य स्तरीय समिती मार्फत पाठविणे व मंजूरीस्तव पाठपुरावा करणे.

१०. मित्र उपक्रम कार्यवाहीचा आढावा, येणाऱ्या अडचणींबाबत चर्चा व उपाययोजना व प्रमुख विषयांसाठी दरमहा बैठक आयोजित करणे व बैठकीचे इतिवृत लिहून त्यांच्या प्रती सर्व संबंधितांना देणे. इतिवृत्ताची प्रत व कार्यक्रम प्रगतीचा अहवाल राज्य समितीला पाठविणे.

११. स्थानिक स्वराज्य संस्थामार्फत दिल्या जाणा-या आदर्श शिक्षक पुरस्काराच्या निकषांत शिक्षकांचे मित्र उपक्रमातील योगदान अंतर्भूत करणे.

१२. शिक्षण विस्तार अधिकारी, गट शिक्षणाधिकारी व अन्य क्षेत्रीय अधिका-यांनी त्याच्या प्रत्येक शाळा भेटी अंती शाळेच्या अभिप्राय नोंदवहीत मित्र उपक्रमाच्या अंमलबजावणीची नोंद घेतलो असल्याची खात्री करुन घेणे.

तालुका स्तरीय समिती

१.	गट विकास अधिकारी	-	अध्यक्ष
२.	गट शिक्षणाधिकारी	-	सदस्य
३.	नगरपरिषद, प्रशासन अधिकारी	-	सदस्य
४.	सर्व शिक्षण विस्तार अधिकारी	-	सदस्य
५.	समाज कल्याण निरीक्षक	-	सदस्य
६.	शिक्षण विस्तार अधिकारी (आदिवासी विकास)	-	सदस्य
७.	विपश्यना संस्थेचे दोन प्रतिनिधी	-	सदस्य
८.	ज्येष्ट शिक्षण विस्तार अधिकारी	-	सदस्य-सचिव

तालुका समितीची कामे

१. मित्र उपक्रम कार्यान्वित आणण्यासाठी कमीत कमी एक वेळ १० दिवसांचा विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण केलेल्या शाळानिहाय शिक्षकांची तसेच कमीत कमी तीन विपश्यना शिबीरे पूर्ण केलेल्या अन्य साधकांची गाव निहाय यादी प्राप्त करुन साधन व्यक्ती म्हणून ते आपल्या कार्यक्षेत्रातील शाळेत मित्र उपक्रम कार्यान्वित आणण्यास तयार असल्याबद्दल त्यांचेकडून संमतीपत्र मिळविणे.

२. अशा संमती देणाऱ्या शिक्षक व अन्य साधकांचे जिल्हा मुख्यालयी जेव्हा मित्र उपक्रमाबाबत प्रशिक्षण होईल तेव्हा या सर्व साधकांना प्रशिक्षणास व दरवर्षी आयोजित होणाऱ्या उजळणी वर्गास उपस्थित ठेवणे. प्रशिक्षण पूर्ण करणाऱ्या साधकांना मित्र उपक्रमातील शाळा निश्चित करुन उपक्रमाची अंमलबजावणी सुरु करणे.

३. तालुक्यातील सर्व संबंधित विभागांच्या अधिकाऱ्यांना विपश्यना अभ्यासक्रम शिबीर पूर्ण करण्यास प्रवृत्त करुन अशा अधिकाऱ्यांची नावे जिल्हा स्तरीय समितीच्या समन्वयकाकडे पाठविणे.

४. तालुक्यातील सर्व शाळांतील किमान दोन शिक्षकांना विपश्यना अभ्यासक्रम शिबीराकरिता उपस्थित राहण्यास प्रवृत्त करणे व त्यापैकी विशेष शिबीरातील प्रवेश क्षमता विचारात घेऊन जादा विद्यार्थी संख्येच्या शाळेतील शिक्षकांना प्राधान्य देऊन तालुक्यातील निश्चित केलेल्या संख्येइतक्या शिक्षकांच्या यादया जिल्हा समितीस पाठविणे.

५. पंचायत समितीमध्ये कार्यरत विषय तज्ञांपैकी एका तज्ञाकडे मित्र उपक्रम कार्यवाहीचे काम सोपविण्यात यावे व त्यास मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांची मान्यता घेणे. सदर विषय तज्ञांचे विपश्यना अभ्यासक्रम शिबीर प्राधान्याने पूर्ण करुन घेणे.

६. मित्र उपक्रम कार्यवाहीचा आढावा घेण्याकरिता. शिक्षकांच्या विपश्यना शिबीराच्या उपस्थितीचा पाठपुरावा करण्याकरिता येणाऱ्या अडचणी व उपाययोजनेवर चर्चा करण्याकरिता दरमहा बैठकीच आयोजन करणे. इतिवृत्त तयार करुन त्यांच्या प्रती सभासदांना व जिल्हा समितीच्या अध्यक्षाला पाठविणे. मित्र उपक्रमातंर्गत प्रगतीचा मासिक अहवाल जिल्हा समितीच्या अध्यक्षाला पाठविणे.

७. विद्यार्थी, शिक्षक, मुख्याध्यापक व तालुकातंर्गत पर्यवेक्षीय अधिकाऱ्यांना मित्र उपक्रमाच्या लाभासंबंधी येणारे अनुभव यासंबंधित लेख जिल्हा समितीमार्फत राज्य समितीकडे पाठविणे.

८. आदर्श शिक्षक, शाळा व शैक्षणिक संस्था यांना देण्यात येणाऱ्या पुरस्काराकरिता शिफारस करतांना संबंधितांचे मित्र उपक्रमातील योगदान विचारात घेणे.

९. तालुका, बीट व केंद्र स्तरावरील अधिकाऱ्यांनी आपल्या कार्यक्षेत्रातील सर्व शाळांतून मित्र उपक्रम सुरु केल्याची खात्री करुन घेणे. सर्व शिक्षकांचे विपश्यना शिबीर, प्रशिक्षण, परिपाठातील प्रत्यक्ष कार्यवाही पार पडत असल्याची खात्री करुन घेणे.

१०. मित्र उपक्रमाअंतर्गत शालेय स्तरावर एक दिवसीय शिबीर आयोजित करुन उपक्रमाची सुरुवात तसेच शाळा सुरु होताना व शाळा संपण्यापूर्वी दरदिवशी दिलेल्या ऑडिओ कॅसेट द्वारा मित्र साधनेचा अभ्यास करण्यासाठी शाळा समितीला मदत करणे आणि दिलेले साधन सामुग्री (ऑडिओ कॅसेट) नुसारच कार्यवाही होईल याची खात्री करणे. विहित कार्यपध्दतीचा अवलंब न केल्यास अशा अभ्यास कार्यपध्दतीची कार्यवाही थांबवून जिल्हा समितीला अहवाल सादर करणे. जिल्हा समितीच्या सहाय्याने दरवर्षी उजळणी वर्ग घेऊन मित्र उपक्रम योग्य रितीने संबंधित शाळेत सुरु असल्याची खात्री करुन घेणे.

शाळा स्तरीय समिती

१.	मुख्याध्यापक	-	अध्यक्ष
२.	पालक शिक्षक संघातील पालक प्रतिनीधी (दोन)	-	सदस्य
३.	स्थानिक विपश्यना साधक (दोन)	-	सदस्य
४.	एक विद्यार्थी व एक विद्यार्थीनी	-	सदस्य
५.	विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण केलेला ज्येष्ठ शिक्षक	-	सदस्य-सचिव

शाळा समितीची कामे

१. मित्र उपक्रम कार्यान्वित आणण्यासाठी कमीत कमी एक वेळ १० दिवसांचा विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण केलेल्या शिक्षकांची तसेच कमीत कमी तीन विपश्यना शिबीर पूर्ण केलेल्या अन्य साधकांची गाव निहाय

याची प्राप्त करुन साधन व्यक्ती म्हणून ते आपल्या कार्यक्षेत्रातील शाळेत मित्र उपक्रम कार्यान्वित करण्यास तयार असल्याबद्दल त्यांचेकडून संमतीपत्र मिळविणे.

२. विपश्यना अभ्यासक्रम पूर्ण करणा-या शिक्षक व अन्य साधकांचे मित्र उपक्रमाबाबतचे प्रशिक्षण जेव्हा आयोजित करण्यात येईल त्यावेळी त्यांना प्रशिक्षणास उपस्थित ठेवणे.

३. सभागृह अथवा वर्गखोलीचा मित्र उपक्रमाकरिता वापर करण्यापूर्वी तेथील भौतिक वातावरण विद्यार्थ्यांचे चित्त विचलित करणारे नाही, याची खात्री करुन घेणे.

४. विपश्यना शिबीर केलेल्या व मित्र उपक्रमाचे प्रशिक्षण पूर्ण केलेल्या शिक्षक व अन्य साधकाच्या मदतीने मित्र उपक्रमाची कार्यवाही इयत्ता ५ वी ते १० वी वर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी सुरु करणे. मित्र उपक्रमाअंतर्गत शालेय स्तरावर एक दिवसीय शिबीर आयोजित करुन उपक्रमाची सुरुवात करणे. तसेच शाळा सुरु होताना (परिपाठांतर्गत) व शाळा संपण्यापूर्वी दररोजशी दिलेल्या ऑडिओ कॅसेट द्वारा मित्र साधनेचा अभ्यास करणे आणि दिलेले साधन सामुग्री (ऑडिओ कॅसेट) नुसारच कार्यवाही होईल याची खात्री करणे. विहित कार्यपध्दतीचा अवलंब न केल्यास अशा अभ्यास कार्यपध्दतीची कार्यवाही थांबवून तालुका समितीला अहवाल सादर करणे. तालुका समितीच्या सहाय्याने परत उजळणी वर्ग घेऊन मित्र उपक्रम योग्य रितीने संबंधित शाळेत सुरु असल्याची खात्री करुन घेणे.

५. मित्र उपक्रमाअंतर्गतचा अभ्यास इयत्ता ५ वी ते १० वी मधील विद्यार्थ्यांकडून बंदिस्त सभागृहात करुन घ्यावा. सर्व विद्यार्थ्यांना सहभागी करुन घेण्याची क्षमता असलेले सभागृह शाळेत उपलब्ध नसल्यास मित्र उपक्रमांतर्गतचा अभ्यास वर्ग खोलीत आयोजित करणे.

६. मित्र उपक्रमांतर्गत अभ्यासाच्या वेळी सभागृह अथवा वर्ग खोलीत परिपूर्ण शांतता व शिस्त पाळली जाईल याची दक्षता घेणे.

७. मित्र उपक्रमांतर्गत अभ्यासाचा संबंध मनाच्या एकाग्रतेशी असल्याने मुख्याध्यापक व सर्व शिक्षक या उपक्रमास परमोच्च महत्व देत असून त्यांच्यात गांभिर्य निर्माण झाले आहे याची खात्री करुन घेणे व मित्र उपक्रमाच्या अभ्यासात सर्व शिक्षक व इतर कर्मचारी सहभागी होत असल्याची खात्री करणे.

८. शाळा स्तरावर विपश्यना विषयक अभ्यासक्रम शिबीर केलेल्या ज्येष्ठ शिक्षकाची मित्र उपक्रम प्रभारी म्हणून नियुक्ती करणे.

९. तालुका समिती अध्यक्षाला उपक्रम प्रगतीचा अहवाल दरमहा पाठविणे.

१०. मित्र उपक्रमाची सुरु असलेली कार्यवाही व येणा-या अडचणी याबाबत चर्चा करण्याकरिता दरमहा बैठकीचे आयोजन करणे व इतिवृत्ताची प्रत तालुका समिती अध्यक्षास पाठविणे.

वर नमूद केल्याप्रमाणे विविध स्तरावरील समित्यांनी आपल्या जबाबदा-या सक्षमतेने पार पाडाव्यात. सदर समित्यांना आपली कामे परिणामकारकपणे पार पाडता यावीत यासाठी पुढीलप्रमाणे आदेश देण्यात येत आहेत.

डी.एड /बी.एड च्या अभ्यासक्रमातील मित्र उपक्रमाचा अंतर्भाव, वरिष्ठ श्रेणीकरिता विपश्यना अभ्यासक्रमाचे प्रमाणिकीकरण, मित्र उपक्रम प्रशिक्षणाचे व प्रशिक्षण साहित्याचे व्यवस्थापन, विविध प्रोत्साहनपर योजनांच्या निकषात मित्र उपक्रमातील उत्कृष्ट कार्यवाहीचा अंतर्भाव, विविध पातळीवरील स्वतंत्र पदांची निर्मिती अथवा पदनामातील बदल या सर्व शालेय शिक्षण विभागाशी निगडीत विषयाबाबतचे शासनादेश निर्गमित करण्याची जबाबदारी प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण विभाग, प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग यांचेकडे राहील. तसेच आदिवासी विकास विभाग व सामाजिक न्याय विभागामार्फत संचालित आश्रमशाळा/निवासी शाळा व वसतिगृहे यामध्ये मित्र उपक्रम राबविण्याची जबाबदारी व त्यासंबंधी निर्देश देण्याची /परिपत्रक काढण्याची जबाबदारी संबंधित विभागांचे प्रधान सचिव / सचिव यांची राहील. तसेच, महानगरपालिका व नगरपालिका संचालित शाळा व अनुदानित तसेच अन्य मान्यता प्राप्त शाळा यांमध्ये मित्र उपक्रम राबविण्याची जबाबदारी तसेच त्यांना निर्देश /परिपत्रक काढण्याची जबाबदारी प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग यांची राहील. विशेष विपश्यना अभ्यासक्रम शिबीराची पडताळा सूची तयार करणे, विविध पातळीवरील प्रभारी अधिकारी व अन्य वरिष्ठ अधिका-यांचे प्राधान्याने विपश्यना शिबीर घडवून आणणे हया व अन्य सर्व संनियंत्रण विषयक जबाबदा-या डॉ.श्री.पी.एस.मीना, प्रधान सचिव,

सामाजिक विकास समन्वय, सामान्य प्रशासन विभाग हे पार पाडतील. मित्र उपक्रमाचा व्याप लक्षात घेता त्यांना प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग, सचिव, सामाजिक न्याय विभाग, प्रधान सचिव (महिला व बाल विकास), प्रधान सचिव (शालेय शिक्षण विभाग), प्रधान सचिव (उच्च व तंत्र शिक्षण) व प्रधान सचिव (सेवा) सामान्य प्रशासन विभाग सर्वतोपरी सहकार्य करतील.

विभागीय आयुक्त व महानगरपालिका आयुक्त हे आपल्या मासिक आढावा बैठकीत मित्र उपक्रम कार्यवाहीचा संदर्भित परिपत्रकाच्या अनुषंगाने तपशिलवार आढावा घेतील व क्षेत्रीय भेटीच्या वेळी कार्यक्रम अंमलबजावणीची पाहणी करून आपला निरिक्षण अहवाल शासनाकडे सादर करतील.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेब साईटवर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०१२०१२८१९२८०७१६००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(संजय कुमार)
प्रधान सचिव,
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
२. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
३. सर्व मंत्री यांचे खाजगी सचिव.
४. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन
५. सर्व अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव.
६. सर्व विभाग प्रमुख, मंत्रालयीन विभाग.
७. सर्व विभागीय आयुक्त.
८. सर्व महानगरपालिका आयुक्त.
९. आयुक्त, आदिवासी विकास विभाग.
१०. आयुक्त, समाज कल्याण.
११. आयुक्त, महिला व बाल कल्याण विभाग.
१२. सर्व जिल्हाधिकारी.
१३. सर्व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास विभाग.
१४. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
१५. संचालक, नगरपालिका प्रशासन.
१६. राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद.
१७. सर्व प्रकल्प अधिकारी, आदिवासी विभाग.
१८. सर्व सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण.
१९. सर्व समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद.
२०. सर्व जिल्हा महिला व बाल कल्याण अधिकारी.
२१. संचालक, प्राथमिक शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य.

२२. संचालक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण

२३. संचालक, महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक व संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, पुणे.

२४. अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे.

२५. संचालक, महाराष्ट्र राज्य परिक्षा परिषद, पुणे.

२६. संचालक, राज्य शैक्षणिक तंत्रज्ञान संस्था (वार्लाचित्रवाणी), पुणे.

२७. महासंचालक, यशदा, पुणे.

२८. संचालक, महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, पुणे.

२९. उपायुक्त, शिक्षण, मुंबई महानगरपालिका.

३०. सर्व विभागीय शिक्षण उपसंचालक.

३१. सर्व प्राचार्य, जिल्हा व प्रशिक्षण संस्था, (डायट).

३२. सर्व शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक /माध्यमिक/प्रौढ).

३३. सर्व कार्यासने, शालेय शिक्षण विभाग.

३४. सर्व कार्यासने, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग.

३५. सर्व उपायुक्त / सर्व सहाय्यक आयुक्त, नगरपालिका प्रशासन.

३६. श्री.अरूण तोष्णीवाल, ट्रस्टी सयाजी ऊबा ड्रिम ट्रस्ट, इगतपुरी.

३७. श्री.एस.एस.शिंदे, सह आयुक्त, मुंबई महानगरपालिका.

३८. श्री.ज.मो.अभ्यंकर, निवृत्त, राज्य प्रकल्प संचालक.

३९. श्रीमती प्रीती छेडिया, घाटकोपर, मुंबई.

४०. सर्व शिक्षणाधिकारी, महानगरपालिका.

४१. सर्व मुख्य अधिकारी, सर्व नगरपालिका.

४२. सर्व जिल्हा प्रकल्प अधिकारी, नगरपालिका प्रशासन

४३. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.

४४. संचालक, बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.

४५. सर्व विभागीय सचिव, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक विभागीय मंडळे

Annexure 3

Government of Maharashtra
Commissionerate of Education, Maharashtra State
Central Building, Dr. Annie Besant Road
Pune 411 001

महाराष्ट्र शासन
शिक्षण आयुक्तालय,महाराष्ट्र राज्य,
मध्यवर्ती इमारत डॉ.ॲनी बेझंट मार्ग,
पुणे ४११ ००१

जा.क्र.आयुक्त कार्य./विष/२०२०-२१/35

दि.१४ सप्टेंबर २०२०

प्रति,
१.उपसंचालक, सर्व विभागीय उपसंचालक कार्यालये
२.प्राचार्य जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था (सर्व)
३.शिक्षणाधिकारी प्राथ.व माध्य. (सर्व)

विषय: मित्र (MITRA - Mind In Training for Awareness) उपक्रमांतर्गत आयोजित आनापान साधनेच्या प्रशिक्षणात सहभागी होण्याबाबत...
संदर्भ: विभागीय उपसंचालक, यांच्यासोबत झालेली चर्चा दि.११ सप्टेंबर २०२०

उपरोक्त विषयानुसार, शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन व विपश्यना विशोधन केंद्र , इगतपुरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने मित्र (MITRA - Mind In Training for Awareness) आनापान साधना वर्ग हा उपक्रम राज्यातील सर्व प्राथमिक व माध्यमिक शाळांमध्ये सुरु करण्याबाबत दिनांक २७ जानेवारी २०१२ च्या शासन निर्णयानुसार आदेशीत करण्यात आले आहे. सदरचा उपक्रम राज्यातील सर्व व्यस्थापनाच्या, सर्व माध्यमांच्या इयत्ता ५ वी ते १२ मध्ये शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या मानसिक व बौध्दिक वाढीकरिता उपयुक्त ठरला आहे. यानंतर वेळोवेळी याबाबत विविध परिपत्रके काढून हा उपक्रम राबविण्यात येणाऱ्या अडचणी दूर करण्यासाठी विपश्यना विशोधन केंद्र , इगतपुरी यांच्या मार्फत प्रयत्न करण्यात आले आहेत .

सध्याच्या कोविड -१९ सारख्या महामारीच्या प्रसंगी समाजातील प्रत्येक घटक अत्यंत कठीण परिस्थितीला सामोरे जात आहे. या परिस्थितीशी सामना करण्यासाठी मन शांत आणि संतुलित राहणे खूप गरजेचे आहे. प्राथमिक व माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थी भय व तणाव अशा अत्यंत कठीण परिस्थितीला तोंड देत आहेत. या मानसिक स्थितीशी सामना करण्यासाठी व मनोबल प्राप्त करण्यासाठी आनापान साधनेचा लाभ विद्यार्थी, शिक्षक व अधिकारी या सर्वांना होऊ शकतो.

उपरोक्त बाबींचा विचार करता *मित्र* उपक्रमांतर्गत दिनांक २४ व २५ सप्टेंबर २०२० रोजी सकाळी ७ ते ९ दरम्यान दोन तासाचे ऑनलाइन पद्धतीने यु- ट्यूबद्वारे आनापान साधनेचे प्रशिक्षण विपश्यना विशोधन केंद्र, इगतपुरी यांच्या सहकार्याने राज्यातील सर्व शिक्षक व अधिकारी वर्गासाठी

आयोजित करण्यात आले आहे. आपण या प्रशिक्षण वर्गासाठी कोणत्याही एका दिवशी सहभागी होऊ शकता. या उपक्रमात राज्यातील सर्व प्राथमिक व माध्यमिक शाळांतील सर्व शिक्षक, मुख्याध्यापक, केंद्रप्रमुख,विस्तार अधिकारी,गटशिक्षणाधिकारी/उपशिक्षणाधिकारी,शिक्षणाधिकारी (प्राथ.व माध्य), जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्थेमधील सर्व अधिव्याख्याता, वरिष्ठ अधिव्याख्याता, प्राचार्य तसेच विभागीय उपसंचालक यांनी सहभाग घ्यावा. आपल्या कार्यक्षेत्रातील सर्व शिक्षक व अधिकारी यांना या प्रशिक्षण वर्गात समाविष्ट करण्यासाठी प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था यांनी शिक्षणाधिकारी प्राथमिक व माध्यमिक यांच्या समन्वयाने खालील नमूद लिंक सर्व शिक्षक व अधिकारी यांच्यापर्यंत पोहचवावी व आपल्या जिल्ह्यातील सर्व शिक्षक प्रशिक्षणात कोणत्याही एका दिवशी सहभागी होतील याची दक्षता घ्यावी . प्रशिक्षणात सहभागी होण्यासाठी खालील लिंकवर जाऊन सर्वांनी आपली नोंदणी करावी.

https://forms.gle/LULZeLm4pX4RPSGZ6

आपल्या नोंदणीचा फॉर्म सबमिट केल्यानंतर प्रशिक्षणाची युट्यूब चॅनेलची लिंक तुमच्या स्क्रीनवर दिसेल. ती लिंक आपण Save करून ठेवावी व त्याद्वारे दोन पैकी कोणत्याही एके दिवशी प्रशिक्षणात सहभागी व्हावे. प्रशिक्षण दोन्ही दिवशी सकाळी बरोबर सात वाजता सुरु होईल याची नोंद घ्यावी. हे प्रशिक्षण आनापान ध्यान साधनेचे असल्यामुळे ज्या ठिकाणी शांतता आहे, अश्या ठिकाणी पुर्ण प्रशिक्षण कालावधीत शक्यतो जमीनीवर मांडी घालून अथवा खुर्चीवर शांतपणे बसावे. आपण घरातून प्रशिक्षणात सहभागी होणार असाल तर कुटुंबातील इतर सदस्यांनाही सदर प्रशिक्षणात सहभागी होता येईल. कुटुंबातील इतर सदस्यांची नोंदणी करणे आवश्यक नाही. प्रशिक्षणादरम्यान प्रशिक्षणार्थ्यांनी मेसेज अथवा चॅटिंग करू नये. संपूर्ण ध्यान प्रशिक्षणाकडे असावे.

प्रशिक्षणाचे वेळापत्रक:

अ.क्र.	वेळ	तपशील
१	सकाळी ७.०० ते ७.१०	प्रास्ताविक
२	सकाळी ७.१० - ८.३०	आनापान- ध्यान साधनेचे ऑनलाईन प्रशिक्षण
३	सकाळी ८.३० ते ९.००	मार्गदर्शन व समारोप.

सदर प्रशिक्षणाबाबत काही अडचण असल्यास हेल्पलाईन क्र. ७६२०२१२९८०, ९१४६००३४१२ वर संपर्क साधवा. या प्रशिक्षणाबाबतचे आपले अभिप्राय, प्रशिक्षण संपल्यानंतर प्राप्त होणाऱ्या लिंकवर जाऊन द्यावेत.

विशाल सोळंकी (भा.प्र.से.)
आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य

प्रत माहितीस्तव सविनय सादर:

मा.अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग,मंत्रालय मुंबई

प्रत :

१.संचालक,माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण संचालनालय,पुणे
२. संचालक, प्राथमिक शिक्षण संचालनालय, पुणे
३.संचालक,राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद महाराष्ट्र पुणे.

Message from Commissioner of Education of Maharashtra (Annexure 4)

प्रति,
विभागीय शिक्षण उपसंचालक,
प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण प्रशिक्षण संस्था
शिक्षणाधिकारी प्राथ.व माध्य.

विषय: मित्र -अनापान साधनेच्या प्रशिक्षण कार्यक्रमात सहभागी होणेबाबत...

उपरोक्त विषयानुसार, शिक्षण विभाग व विपश्यना केंद्र, इगतपुरी यांच्या सहकार्याने दिनांक २४ व २५ सप्टेंबर २०२० रोजी सकाळी ७ ते ९ या वेळेत राज्यातील शिक्षण विभागातील सर्व अधिकारी, प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षकांसाठी आनापान साधनेचे ऑनलाईन प्रशिक्षण यूट्यूब चॅनेलवर आयोजित करण्यात येत आहे. २४ व २५ सप्टेंबर २०२० या दोन दिवसांपैकी कोणत्याही एका दिवशी आपण या प्रशिक्षणासाठी ऑनलाइन उपस्थित रहावे. याकरीता खालील लिंकवर क्लिक करून आपली नोंदणी करावी.

https://forms.gle/LULZeLm4pX4RPSGZ6

नोंदणी नंतर प्राप्त झालेली युट्युब चॅनेलची लिंक save करून ठेवावी. लिंकमध्ये नोंदणी करताना नमूद केलेल्या दिनांकास save केलेल्या युट्यूब चॅनेलच्या लिंकद्वारे प्रशिक्षणास उपस्थित रहावे.याबाबतची माहिती आपल्या कार्यक्षेत्रातील सर्व अधिकारी व शिक्षकापर्यंत पोहचवावी. याबाबत सविस्तर परिपत्रक वितरीत करण्यात आले आहे ते पहावे व परिपत्रकही सर्वांच्या निदर्शनास आणावे.

विशाल सोळंकी (भा.प्र.से.)
आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य.

प्रति,
मुख्याध्यापक

विषय: मित्र -अनापान साधनेच्या प्रशिक्षण कार्यक्रमात सहभागी होणेबाबत...

उपरोक्त विषयानुसार, शिक्षण विभाग व विपश्यना केंद्र, इगतपुरी यांच्या सहकार्याने दिनांक २४ व २५ सप्टेंबर २०२० रोजी सकाळी ७ ते ९ या वेळेत राज्यातील शिक्षण विभागातील सर्व अधिकारी, प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षकांसाठी आनापान साधनेचे ऑनलाईन प्रशिक्षण यूट्यूब चॅनेलवर आयोजित करण्यात येत आहे. २४ व २५ सप्टेंबर २०२० या दोन दिवसांपैकी कोणत्याही एका दिवशी आपण या प्रशिक्षणासाठी ऑनलाइन उपस्थित रहावे. याकरीता खालील लिंकवर क्लिक करून आपली नोंदणी करावी.
https://forms.gle/LULZeLm4pX4RPSGZ6

नोंदणी नंतर प्राप्त झालेली युट्युब चॅनेलची लिंक save करून ठेवावी. लिंकमध्ये नोंदणी करताना नमूद केलेल्या दिनांकास save केलेल्या युट्यूब चॅनेलच्या लिंकद्वारे प्रशिक्षणास उपस्थित रहावे.याबाबतची माहिती आपल्या शाळेतील सर्व शिक्षकांपर्यंत पोहचवावी. याबाबत सविस्तर परिपत्रक वितरीत करण्यात आले आहे ते पहावे व परिपत्रकही सर्वांच्या निदर्शनास आणावे.

विशाल सोळंकी (भा.प्र.से.)
आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य.

आयुक्त साहेबांचे परिपत्रक पहा : https://bit.ly/33IwWEe

मराठी मध्ये पत्रक पहा : https://bit.ly/33KSMXF
इंग्रजी मध्ये पत्रक पहा : https://bit.ly/3hJKJPG

टीप: मेसेज मधील रजिस्ट्रेशन लिंक ब्ल्यू/ क्लिकेबल करण्यासाठी हा मोबाईल नंबर आपल्या मोबाईल मध्ये Save करा

Feedback Form (Annexure 5)

Tell us your feedback about Anapana Meditation / ध्यान साधने बद्दल आपला अभिप्राय इथे द्या.

Your answer

What can we do so that maximum students get benefited by this meditation / ही ध्यान साधना जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी काय काय उपाययोजना करता येतील याबद्दल आपले मत इथे लिहा .

Your answer

Are you interested in doing 10 day Vipassana Course? / दहा दिवसाचे विपश्यना करण्यास आपण इच्छुक आहात का ?

- ◯ Yes / होय
- ◯ No / नाही
- ◯ Not Sure / निश्चित नाही

Title *

Choose ▾

First Name *

Your answer

Last Name *

Your answer

ई-मेल / Email Address *

Your answer

मोबाईल नंबर / Mobile No *

Your answer

वर दिलेला नंबरवर जर व्हाट्सअप नसेल तर कृपया व्हाट्सअप नंबर द्या / If above mentioned number is not on WhatsApp, please provide WhatsApp number

Your answer

आपण दहा दिवसाचे विपश्यना शिबिर केले आहे काय? / Have you done 10 day Vipassana Course? *

- ◯ होय / Yes
- ◯ नाही / No

Next

Never submit passwords through Google Forms.

This content is neither created nor endorsed by Google. Report Abuse - Terms of Service - Privacy Policy

Google Forms

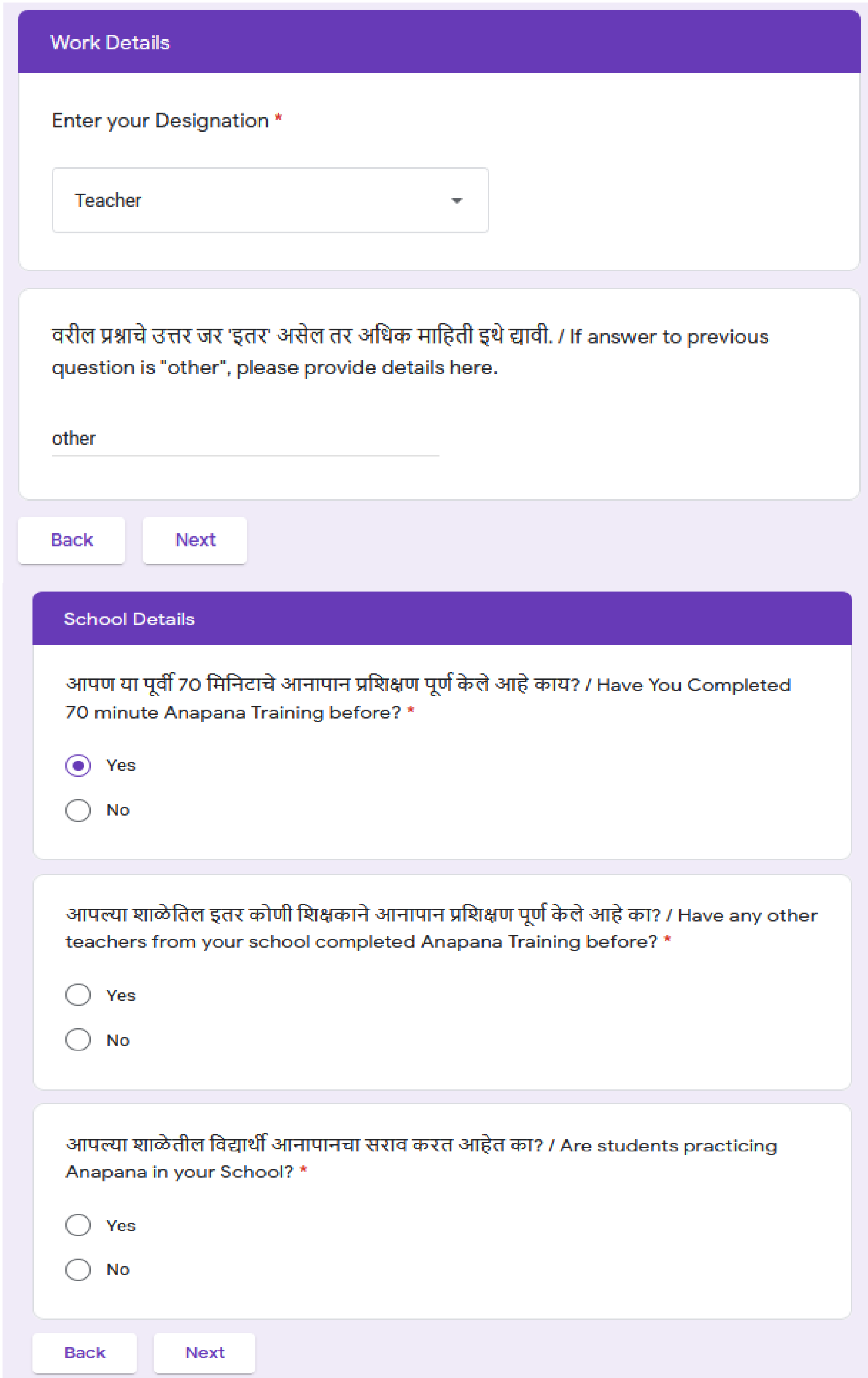

Work Details

Enter your Designation *

Teacher

वरील प्रश्नाचे उत्तर जर 'इतर' असेल तर अधिक माहिती इथे द्यावी. / If answer to previous question is "other", please provide details here.

other

Back Next

School Details

आपण या पूर्वी 70 मिनिटाचे आनापान प्रशिक्षण पूर्ण केले आहे काय? / Have You Completed 70 minute Anapana Training before? *

- (•) Yes
- ( ) No

आपल्या शाळेतिल इतर कोणी शिक्षकाने आनापान प्रशिक्षण पूर्ण केले आहे का? / Have any other teachers from your school completed Anapana Training before? *

- ( ) Yes
- ( ) No

आपल्या शाळेतील विद्यार्थी आनापानचा सराव करत आहेत का? / Are students practicing Anapana in your School? *

- ( ) Yes
- ( ) No

Back Next

Practice Frequency

आपल्या शाळेत आनापानचा सराव किती वेळा होतो? / At what frequency is Anapana practised? *

- ◯ Twice every day
- ◯ Once every day
- ◯ Twice in a week
- ◯ Once a week
- ◯ Less than once a week
- ◯ Other: ____________________

Back Next

Less than twice a day reason

आपल्या शाळेत आनापानचा सराव दिवसातून दोन पेक्षा कमी होण्यास काय कारण आहेत? /What are the reasons for less than twice a day? *

- ☐ Lack of time
- ☐ No centralised audio system
- ☐ School in two sessions
- ☐ Other: ____________________

Back Next

District

आपला जिल्हा / Your District *

Bhandara ▾

Back Next

Block List (Bhandara)

Bhandara Block *

Lakhandur ▾

Back Submit

Marathi Pamphlet (Annexure 6)

शालेय शिक्षण विभाग
महाराष्ट्र शासन

School Education Department
Government of Maharashtra

मित्र उपक्रम (MITRA)

MIND IN TRAINING for RIGHT AWARENESS

द्वारा परिपत्रक क्रमांक जा. क्र. आयुक्त कार्या/विप/ २०२०-२१/३५ दिनांक १४ सप्टेंबर २०२०
आयुक्त (शिक्षण) महाराष्ट्र शासन निर्गमित

महाराष्ट्र शासन शिक्षण विभाग व विपश्यना विशोधन विन्यास यांच्या संयुक्त विद्यमाने मित्र उपक्रमाचे ऑनलाईन प्रशिक्षण सर्व शिक्षकांसाठी आयोजित केले आहे.

२४ व २५ सप्टेंबर २०२०

रोजी

सकाळी ७ ते ९

खालील लिंक वरून रजिस्ट्रेशन करा व मोठ्या संख्येने सहभागी व्हा.

https://forms.gle/LULZeLm4pX4RPSGZ6

फॉर्म सबमिट केल्यानंतर प्रशिक्षणाची तुमच्या युट्यूब चॅनेलची लिंक स्क्रीनवर दिसेल ती कृपया आपण Save करून ठेवावी.

लिंक SCAN ->

7620212980
9146003412

विपश्यना विशोधन विन्यास

English Pamphlet (Annexure 7)